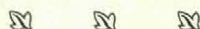

Natuurlijk zijn we er allemaal benieuwd naar of de Steltkluut weer zal broeden op Texel, aan de Zaan, in Midden-Limburg en nog hier en daar.

De geweldige stoot, die de laatste paar weken van Maart aan den plantengroei hebben toegebracht heeft den bloei van verschillende planten vervroegd en verhaast. Ga nu eens na, of het vergelen en verdwijnen van de voorjaarsplanten (winteraconiet, sneeuwkllokje, anemoon, speenkruid, helmkruid) nu ook vervroegd is. In den regel blijven bij ons de bokkesprongen van de lente niet langer merkbaar dan tot midden Juni. Ik moet hier nog eens opmerken, dat phaenologische aantekeningen vooral waarde hebben, wanneer ze jaar in jaar uit betrekking hebben op dezelfde planten en dieren op dezelfde standplaats. Daarvoor hebben we nu onze natuurmonumenten, parken en tuinen. Scholen, die goede tuinen hebben, kunnen in dit opzicht goed, aangenaam en opvoedend werk doen. Helaas wordt hier veel verzuimd.

Wanneer ge naar Thijssse's Hof gaat om die handekenskruiden, let er dan ook eens op of de nachtegaal van verleden jaar, die zulke lange tiraden zong, weer aanwezig is. Hij zong ook wel den gewonen twee- of drieledigen slag, maar heel dikwijls een lang gerekt lied op de manier van een tuinfluiter. Toch een echte nachtegaal; hij liet zich tot op drie meter naderen en was zelfs niet bang voor een dozijn luisteraars tegelijk. Wat zal het aardig zijn, wanneer we over eenige jaren ook zulke dingen kunnen gaan beleven in het Amsterdamsche Bosch tegenover Schiphol!

JAC. P. TH.

BOEKBESPREKING.

Dr. O. W. THOME: *Leerboek der Dierkunde*, bewerkt door Dr J. J. PRINS. Deel I, Het Menselijk lichaam, 15e druk, 142 p.p., 103 ill., prijs f 2.25 en f 2.50. Deel II, Gewervelde dieren, 8e druk, 238 p.p., 410 ill., prijs f 3.25 en f 3.60. Deel III, Ongewervelde dieren, 5e druk, 194 p.p., 268 ill., prijs f 3.25 en f 3.60.

Het boek van Thomé heeft een kleine dertig jaar geleden zijn intrede in ons land gedaan, voornamelijk om zijn overvloedige en voor dien tijd werkelijk voortreffelijke illustratie. Dr Prins heeft dat bijgehouden. De drie deelen tellen thans ongeveer 800 illustraties, waarvan sommige in kleurendruk. Het is haast onvermijdelijk, dat er eenige onevenredigheid in die illustratie zit, maar dat zijn we in de meeste van onze leerboeken niet anders gewend. De tekst is beknopt, alleen het eerste deel is vrij uitvoerig, wat een verdienste is. Ook raakt het boek aardig geacclimatiseerd; het doet op vele plaatsen echt Nederlandsch aan. Maar het is toch nog geen inleiding tot de dierenwereld van Nederland, en nog maar heel schuchtertjes tot die van Insulinde, doch ik geef graag toe, dat de ruimte toch ook de heele wereld moet verzorgen en de diepte der oceanen.

Natuurlijk ben ik dadelijk gaan nazien onder welken naam Dr Prins de muskusrat vermeldt, maar hij ontglipt me, door heelemaal niet van het dier te gewagen. De kluut noemt hij nog kluit en de Jan van Gent laat hij nog altijd bij stormweer hierheen verdwalen, ofschoon we toch al lang weten, dat die vogel ook bij mooi weer voor onze kust en zelfs binnengaats voorkomt. Als Dr Prins zegt, dat de Gevlekte Malaria-mug leeft ten Noorden van het IJ en in Friesland, dan bedoelt hij waarschijnlijk alleen het ziekte-overbrengend ras, dat trouwens ook nog wel bezuiden het IJ voorkomt. De „soort” Malaria-mug vinden we zelfs nog in Zeeuwsch Vlaanderen. Intusschen hebben we hier toch het geval, dat de auteur meeleeft met zijn tijd. Ook de Wolhandkrab wordt behoorlijk vermeld en de eidereend brengt het al tot een aantal paren. Ook de Scolytus van de iepenziekte krijgt een beurt.

Ouders en schoolbesturen hebben er een hekel aan, dat de „nieuwe druk” van een leerboek verschilt van de vorige. Maar ter wille van de waarheid moeten we ons dat toch maar getroosten en vooral in de biologie is het onvermijdelijk. Het verheugt mij zeer dat Dr Prins dan ook niet

opziet tegen eventuele omwerking en uitbreiding. Misschien wil hij de palaeontologie ook nog wat uitbreiden en dan met „moderne” illustratie.

JAC. P. TH.

Ir. G. G. REITSMA: *Zoölogisch Onderzoek der Nederlandsche Terpen*. Tweede Gedeelte: Het Varken, 58 p.p. tekst, 58 tabellen, 55 grafieken en 90 afbeeldingen. Wageningen. H. Veenman & Zonen f 3.25.

Deze uitgaaf is tot stand gekomen met hulp van het L. E. B. fonds, dat ons al aan zoo vele goede werken heeft geholpen, die anders wellicht nooit waren ondernomen. We hebben daarvoor reeds vroeger onze dank betuigd en herhalen dit hier gaarne.

Het groote aantal tabellen, grafieken en illustraties zijn een duidelijke maatstaf voor den ernst en nauwgezetheid van deze studie, die ten doel had om uit te maken wat voor varken onze terpenbewonende voorouders nu eigenlijk hielden en of het verwantschap vertoonde met zijn tijdgenoten elders in Europa. De conclusie luidt, dat het terpvarken en het paalwoningvarken zeer nauw met elkander verwant zijn en afstammen van het gewone wilde zwijn en niet te maken hebben met de „zuidelijke” varkens *Sus vittatus*, *Sus mediterraneus* en *Sus verrucosus*.

T.

E. MEIJER DREES: *De Bosvegetatie van de Achterhoek en enkele aangrenzende gebieden*. Dissertatie, 172 p.p., 12 foto's, 39 tabellen, schematische figuren.

Wanneer de middeleeuwsche scribenten gebrek hadden aan perkament, dan namen zij een oud handschrift, krabden dat schoon (zoo goed en zoo kwaad als dat ging) en schreven dan daar op hun nieuwere producten, die vaak minder waard blijken, dan het oude, dat er soms nog stuksgewijs onder door schemert. Ge weet dat deze „palimpsesten” de vreugd uitmaken van onze taalgeleerden, die die oude onderdoorscherming weer aan het licht trachten te brengen.

Onze Nederlandsche flora is te vergelijken met zoo'n palimpsest en wat er onderdoor schemert, dat is het Nederlandsche woudlandschap, zooals het had behooren te zijn.

De heer Meijer Drees heeft zich tot taak gesteld, om het palimpsest te ontcijferen voor zoover het den Achterhoek betreft en ons daarmee een „werkboek” verschaft, dat op mijn gemakkelijkst voor het grijpen plank komt te staan, naast nog eenige beroemde dissertaties van kort geleden. We mogen tevreden zijn over onze jongelui.

De heer Meijer Drees onderscheidt in hoofdzaak een zevental boschlandschappen en die speurt hij na aan de hand van honderden nauwkeurige sociologische opnamen. Deze bevatten een schat van gegevens voor nu en later. Sommige van de opgenomen terreinen liggen in Natuurmonumenten en de Vereeniging zal liefst in overleg met den heer Meijer Drees hebben toe te zien, dat die terreinen in hun waarde blijven. Andere liggen nog onveilig, maar de plaats, die zij in dit boek innemen, bewijst duidelijk, dat zij natuurmonumenten dienen te worden. Meijer Drees heeft juist hierdoor een grooten dienst bewezen aan het werk der natuurbescherming.

Wij hopen nog dikwijls gelegenheid te hebben, op dit boek terug te komen. Er zijn tal van details, die nog bijzondere aandacht verdienen. We zouden er zeer mee gebaat zijn, indien ook een dergelijk onderzoek werd opgezet voor de boschlandschappen van den duinrand en van het polderland.

JAC. P. TH.

W. TOLSMA, *Vogelbescherming*. Groot 8°. 248 pag., geïllustreerd. 's-Gravenhage. N.V. De Nederlandsche Boek- en Steendrukkerij v.h. H. L. Smits. 1936.

De heer Tolsma maakt me eventjes aan het schrikken door al dadelijk zijn boek te noemen: „het testament van een vogelvriend” en een „nalatenschap”. Ik wensch hem nog vele jaren van natuurgenoet en van wakker strijden voor zijn vogels, vooral nu de zaak van vogelbescherming er hoe langer hoe beter voor gaat staan. Een nieuwe vogelwet is bij de Staten-Generaal ingediend, een natuurbeschermingswet staat voor de deur en het kan niet uitblijven, of onze zeer aanvechtbare jachtwet zal ook plaats maken voor een betere regeling.

Maar met wetten alleen komen wij er niet. Vogelbescherming hangt nauw samen met beschaving, opvoeding, onderwijs, goede gezindheid. En nu kan iedereen, die in vogelbescherming belang stelt zijn voordeel doen met dit zeer goede boek van Tolsma, de uitkomst van vele jaren van onderzoek, gedachtenwisseling en strijd. De middelste hoofdstukken zijn het belangrijkste: aanleg van bosch, plantsoen en tuin en zorg voor de vogels, nestkasten, broedgelegenheid voor niet-holenbroeders, andere elementen van praktische vogelzorg en wintervoeding. De inleidende hoofdstukken handelen over de noodzakelijkheid van vogelbescherming, historie der wetgeving en wat heel belangrijk is: vogelbescherming en de school. Hier zou ik haast afdwalen. De slothoofdstukken zijn gewijd aan kooivogels, uilen en roofvogels, het eierrapen, de zwarte lijst, de kat, de jacht en de betere toekomst. Daar stuurt hij onvervaard op aan en met goede kansen.

Haast alles wat hij schrijft heeft mijn hartelijke instemming. De documentatie is meestal heel juist. Intusschen kunnen we Gätke moeilijk de *leider* noemen van de Vogelwarte Helgoland, hij was de Vogelwarte zelf. Dat de sprinkhaanrietzanger op zeer droge terreinen zou voorkomen, klopt in het geheel niet met onze ervaring. Wel is het mogelijk, dat een sprinkhaanrietzangerpaar een poos trouw blijft aan inmiddels verdroogd terrein. Het eikenschillen voor runbereiding is nu vrijwel afgelopen. Nog al grappig is deze bewering: „Het vrij goed stand houden van den nachtegaal is in zeker opzicht een ongunstige factor voor de zangvogelbevolking in het algemeen. Immers, de noodzakelijkheid van krachtiger beschermingsmaatregelen zou veel luider tot publiek en overheid spreken, indien ook de nachtegaal, dien ieder kent en waardeert, duidelijk zichtbaar in aantal verminderde”.

Ongeveer dezelfde soort van argumentatie heb ik eens van een onzer groote hygienisten gehoord, die beweerde: „jammer dat de malaria in Nederland niet doodelijk is, anders zouden de menschen er zich wel beter tegen verweren. Hier slaat de propagandist over tot zelotisme.

De groote zaak blijft deze, en daar wijst Tolsma bij herhaling op, dat de voortdurend toenemende inbeslagneming van onzen bodem en van onze wateren de dringende noodzakelijkheid schept, om met alle mogelijke middelen, groote en kleine, het bestaan te verzekeren van onze vogels, en ook de gelegenheid open te houden voor nieuwe vestiging.

We zullen nog dikwijls naar dit boek verwijzen. Ik zou het prettig vinden, als het register nog wat uitgebreider was.

JAC. P. TH.

R. SCHUILING, *Nederland, handboek der Aardrijkskunde*. Deel II. Zesde druk. 1098 pag. met 185 figuren en 77 meest gekleurde platen buiten den tekst. Prijs ingen. f 16,— geb. f 17,25.

Ik had graag gezien, dat de uitgever dit tweede deel weer in tweeën gesplitst had. Dat zou niet moeilijk geweest zijn, want de hoofdstukken XIV—XVII vormen Deel D., dat zelfs als afzonderlijk boek reden van bestaan zou hebben (Middelen van Bestaan, Het Nederlandsche Volk als geheel en in zijn deelen, De Verdediging van ons land en dan als aanhangsel Beknopt Overzicht van Tropisch Nederland).

We kunnen herhalen, wat wij reeds zeiden bij de bespreking van het eerste deel: het reusachtige feitenmateriaal, door Schuilings en zijn medewerkers Moerman en Mulder uit talrijke en zelfs de nieuwste bronnen bijeenverzameld, is verbazingwekkend groot. De Aardrijkskunde is een merkwaardig vak, of moet ik zeggen een merkwaardige wetenschap. Soms schijnt zij andere wetenschappen te accapareeren zooals geologie en biologie, dan weer valt zij uiteen in een aantal onder-wetenschappen. Schuilings' boek vertoont beide aspecten en daarom is het zoo dik.

Het geheel vertoont een sterk geschiedkundigen inslag en daardoor is dit dikke boek op menige plaats even boeiend en onderhoudend als een vlugschrift. Natuurlijk krijgen wij in de eerste plaats de geschiedenis van land en water, de natuurlijke geologische ontwikkeling en dan het ingrijpen van den mensch. Het Terpenonderzoek krijgt een flinke beurt en daarnaast komen dan de dijkingen en inpolderingen met als climax de drooglegging van de Zuiderzee en de „verwerking” van de Maas. De verveningen vormen een soort van tusschenspel als overgang

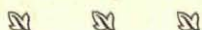
naar de geschiedenis van het ontstaan en de ontwikkeling van dorpen en steden. Amsterdam krijgt niet minder dan twee vel druks (waaronder veel kleine letter) en is bijgewerkt tot aan de Nieuwe Groentemarkt. Rotterdam krijgt evenveel en is bijgewerkt tot zijn „ontzettenden schuldenlast”. Vlissingen is ook goed „bij”, maar Schuiling verzwijgt de afschuwelijke lintbebouwing tusschen Vlissingen en Middelburg, vermeldt liever den van ouds bekenden Abeelenlaan naar Souburg. Dit is wel een heel moeilijke tijd om voor den dag te komen met een handboek der Aardrijkskunde. Ook zij men voorzichtig met het gebruiken van cliché's uit publicaties van enkele jaren geleden.

Zeër aantrekkelijk zijn de zevenenzeventig kaarten, ze vormen een aardige aanloop voor wat we al zoo lang begeeren: een algemeen wetenschappelijke atlas van Nederland. De Boschkaart, afkomstig van het Staatsboschbeheer, lijkt heel volledig met zijn groot aantal zelfs heel kleine groene spikkeltjes, maar ik mis toch een paar heel belangrijke n.l. het bosch van Ter Apel en het Metbroek en Liefstinkbroek bij Onstwedde, biologisch van zoo groote beteekenis. De bosschen van den Montferland behooren gelukkig al lang niet meer aan de Hohenzollerns. Op Griend wordt al lang geen gras meer geoogst en er staat maar één kaap. De bioloog heeft meer vraagtekens: is de kalk in de duinen o.a. afkomstig van de heislak (pag. 9) of wordt de aanwezigheid van de slakken bepaald door het kalkgehalte van de duinen? Dat boomgroei in de duinen „onmogelijk” zou zijn (pag. 14) kunnen we niet toegeven, trouwens het heele relaas over de duinflora op pp. 11—15 is ietwat verward en verouderd. Onder de oorzaken voor de waterverarming van de duinen behooren vooral ook de afzanderijen genoemd te worden.

Het spreekt vanzelf, dat onder de vele duizenden mededeelingen, wel eens een enkele onjuistheid moet voorkomen. Ik heb er Schuiling wel eens mee geplaagd, dat hij te veel weet en aan te veel denkt. Een grappig voorbeeld hiervoor vinden we op pag. 330, waar hij meent, dat de Warf Hilligenley op Hallig Nordmarsch, door Gustav Frenssen's roman algemeen bekend is geworden. Inderdaad komt die Warf in de roman heelemaal niet voor, het verhaal speelt in de stad Hilligenlei met een burgemeester, een sociëteit, een gymnasium e.t.q.

Dat Schuiling Heimans en Thijssse wel eens met elkaar verward is heel begrijpelijk; zij hebben het beiden zeer gewaardeerd, om met hem te mogen samen werken. En ik wacht nu maar de eerste aflevering van de aanvullingen en verbeteringen, om opnieuw mijn waardeering uit te spreken voor dit standaardwerk. Het is wel volumineus, maar de redding zit in het register.

JAC. P. TH.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

Een Prijsvraag. De Nederlandsche Vereeniging tot bescherming van vogels en de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging schrijven een prijsvraag uit voor een onderzoek over de verspreiding van de kievit in ons land en over de factoren, die een invloed hebben op de al of niet plaatselijke vermindering van deze soort, en het betrekken van nieuwe kleinere of grootere broedterreinen (van het laatste is de Wieringermeer een goed voorbeeld), een en ander grondig gedocumenteerd door weergave der feiten.

De vereenigingen loven voor de beantwoording van deze prijsvraag uit prijs uit van f 50,—, doch behouden zich het recht voor niet tot uitkeering over te gaan en ingekomen antwoorden, welke volgens de besturen der Vereenigingen niet voor een prijs in aanmerking komen aan de inzenders terug te zenden.

De antwoorden, geschreven met de schrijfmachine in de Nederlandsche, Fransche, Engelsche of Duitsche Taal moeten voor 1 Januari 1938 aan den secretaris der Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van vogels, den Heer J. Drijver, Reguliersgracht 9, Amsterdam worden toegezonden. Zij moeten worden geteekend met een spreuk en vergezeld gaan van een gesloten en verzegeld briefje dat dezelfde spreuk tot opschrift heeft en de naam en het adres van de schrijver(s) bevat.

De bekroonde inzending wordt het eigendom der genoemde vereenigingen, die het recht hebben tot publicatie van het antwoord over te gaan.